

Veřejná správa a samospráva

Současné obecní a krajské zřízení v ČR – výklad k zákonům

Územní samospráva - zákonná úprava

- Zákon č. 128/2000 Sb., **o obcích** (obecní zřízení)
- Zákon č. 129/2000 Sb., **o krajích** (krajské zřízení)
- Zákon č. 131/2000 Sb., **o hlavním městě Praze**

novely:

Zákon č. 234 ze dne 25. 4. 2006, kterým se mění zákon o obcích, krajích, hl. městě Praze ad. (platí od 1. 7. 2006) - ruší, případně upravuje některá předchozí ustanovení (např. rozšiřuje počet statutárních měst) a zavádí nové prvky územní veřejné správy: **městyse**.

Stručná historie po roce 1989

Prvním krokem reformy byla změna provedená ústavním zákonem č. 294/1990 Sb. ze dne 18. července 1990, kterým se měnila stále ještě socialistická Ústava, základem **místní samosprávy** se staly **obce** jako samosprávné společenství občanů a právnické osoby, které mají vlastní majetek, s nímž samostatně hospodaří.

S rozpadem Československé federace byl přijat vedle mnoha jiných zákonů dne 16. prosince 1992 nový ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, která **obce** definuje jako **základní územní samosprávné celky**, které jsou vždy součástí kraje jako vyššího územního samosprávného celku. Již tehdy bylo zřejmé, že reforma veřejné správy počítá se vznikem krajů, které začaly existovat od 1. ledna 2000 od nabytí účinnosti ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (funkční byly až po volbách v listopadu 2000, tj. od 1. ledna 2001).

Dne 28. května 1998 byla jménem České republiky podepsána ve Štrasburku Evropská charta místní samosprávy, která pro nás vstoupila v platnost 1. září 1999. Členské státy Rady Evropy vyjádřily přesvědčení, že právo občanů podílet se na správě věcí veřejných je jednou z demokratických zásad a toto právo lze nejpříměji vykonávat na místní úrovni, kde je správa společenství účinná a občanovi blízká.

Zákon o obcích (obecní zřízení)

Se zrušením okresních úřadů, které byly správními úřady k výkonu státní správy v okresech, došlo k posílení přenesené působnosti některých obcí, na něž byla tato správa přenesena, a k ještě většímu přiblížení státní správy k občanům. Pro tento účel byly obce zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) pro výkon státní správy rozděleny do tří kategorií:

- obce,
- obce s rozšířenou působností
- obce s pověřeným obecním úřadem.

V současné době po mnohaleté porevoluční cestě, novelizacích zákonů týkajících se fungování obcí, popř. schvalování a účinnosti zákonů nových, existuje veřejná správa na nejnižší úrovni v univerzálním modelu, kdy výkon státní správy provádějí **obecní úřady** obcí jako **přenesenou** působnost a **obce** svými volenými zastupitelskými orgány realizují svoji působnost **samosprávnou**.

Zákon č. 128/2000 Sb., **o obcích** (obecní zřízení)

§ 1: Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce.

§ 2: Obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.

§ 3: Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.

nově podle zákona 234/2006 Sb.: Obec je městysem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.

Obec, která byla městem přede dnem 17. 5. 1954, je městem, pokud o to požádá předsedu Poslanecké sněmovny. Předseda Poslanecké sněmovny tak na žádost obce stanoví a zároveň určí den, kdy se obec stává městem.

Obec, která byla oprávněna užívat označení městys, přede dnem 17. 5. 1954, je městysem, pokud o to požádá předsedu Poslanecké sněmovny. Předseda Poslanecké sněmovny tak na žádost obce stanoví a zároveň určí den, kdy se obec stává městysem.

Sloučí-li se dvě nebo více obcí, z nichž alespoň jedna je městem, je obec po sloučení městem. Oddělí-li se část města a vzniknou 2 nebo více obcí, pak obec, které zůstane název dosavadního města nebo část jeho názvu a má alespoň 3 000 obyvatel, je i nadále městem.

Příklady:

Rokytnice nad Jizerou - městečko asi 3 tis. obyvatel

- polovina 90. let - čistička, bytový komplex a především lanovka na Lysou horu přivedly obec k téměř 400 mil. dluhu a dennímu úroku 90 tis. korun.

Řešení: stát převzal část dluhu, Rokytnice musela prodat všechny zbytný majetek. Město sice bude žít a žilo dál i v době, kdy se mluvilo o bankrotu, na mnoho let bylo ale ochromeno ve svém rozvoji.

Bublava (Sokolovsko, 300 obyvatel) - stavba aquaparku v roce 1999 (náklady ve výši 200 mil Kč), v obci, v té době nebyl ani vodovod, ani kanalizace, velkou část dluhu tvořily státní dotace (ještě před zastavením podle tvořily už skoro 60 mil Kč.)

Řešení: stát chtěl peníze zpět, dále Skanska se s obcí kvůli údajně neproplaceným pracím dosud soudí o 19 miliónů korun. Roční rozpočet obce 4 mil Kč.!!!

Prameny (Karlovarsko, 140 obyvatel) - na počátku 90. let 20. století se objevily plány na znovuvybudování lázní + stáčírna minerálních vod, (obec nechala udělat drahé vrty, vykoupila pozemky). Výsledek: stáčírna nakonec nebyla v CHKO povolena.. Dluhy s úroky dosahují asi 30 miliónů korun.

Řešení: dražby obecního majetku. Navíc o pozici zastupitele nemá nikdo zájem (zástupce MV)

§ 4: Statutárními městy jsou Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná a Mladá Boleslav.

nově podle zákona 234/2006 Sb.: Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek.

Území statutárních měst se může členit na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy.

§ 5: Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce,, dalšími orgány obce jsou: rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce (dtto město).

Statutární město je samostatně spravováno zastupitelstvem města, dalšími orgány statutárního města jsou: rada města, primátor, magistrát a zvláštní orgány města. Městský obvod územně členěného statutárního města je spravován zastupitelstvem městského obvodu., dalšími orgány městského obvodu jsou: rada městského obvodu, starosta, úřad městského obvodu a zvláštní orgány městského obvodu. (dtto městská část).

Orgánem obce, města, statutárního města, městského obvodu nebo městské části je též komise, jestliže jí byl svěřen výkon přenesené působnosti.

§ 68: Zastupitelstvo obce při stanovení **počtu členů zastupitelstva** obce přihlédne zejména k počtu obyvatel a velikosti územního obvodu. Počet členů stanoví tak, aby zastupitelstvo obce mělo v obci, městě, městském obvodu, městské části:

do 500 obyvatel	5-15 členů
nad 500 do 3 000 obyvatel	7-15 členů
nad 3 000 do 10 000 obyvatel	11-25 členů
nad 10 000 do 50 000 obyvatel	15-35 členů
nad 50 000 do 150 000 obyvatel	25-45 členů
nad 150 000 obyvatel	35-55 členů

§ 99: Radu obce tvoří starosta, místostarosta (ové), a další členové rady volení z řad zastupitelstva obce. Počet členů rady je lichý a činí nejméně 5 a nejvýše 11 členů, přičemž nesmí přesahovat 1/3 počtu členů zastupitelstva obce. Rada obce se nevolí v obcích, kde zastupitelstvo obce má méně než 15 členů.

§ 11: Obec může v **přenesené působnosti** vydávat na základě zákona a v jeho mezích nařízení obce, je-li k tomu zákonem zmocněna.

Obec vykonávající **rozšířenou působnost** (§ 66) může za podmínek stanovených v odstavci 1 (předchozí) vydávat nařízení obce pro správní obvod stanovený zvláštním právním předpisem.

Sloučení obcí – vznik samostatné obce

§ 19: Dvě nebo více obcí, které sousedí, se mohou na základě dohody sloučit (dohodu lze uzavřít na základě rozhodnutí zastupitelstev dotčených obcí). Území obce po sloučení tvoří území slučovaných obcí.

Obec ponese po sloučení název, na němž se slučované obce dohodnou. Jestliže se obce o názvu nedohodnou, rozhodne o něm MV.

§ 21: Část obce, která se chce oddělit, musí mít samostatné k.ú. sousedící nejméně se dvěma obcemi nebo jednou obcí a cizím státem a tvořící souvislý územní celek. Po oddělení musí mít alespoň 1 000 občanů. Stejně podmínky musí splňovat i obec po oddělení její části.

S oddělením části obce musí vyslovit souhlas v místním referendu občané žijící na území té části obce, která se chce oddělit.

§ 22: O oddělení části obce rozhoduje KÚ v přenesené působnosti na návrh obce, který podá obec na základě kladného výsledku místního referenda konaného v té části obce, která se chce oddělit.

§ 27: Každá obec má svůj název (dtto části obce). Ke změně názvu dává souhlas MV na návrh obce.

§ 29: Název obce, jejích částí, ulic a jiných veřejných prostranství se uvádějí vždy v českém jazyce. Ulice nebo jiná veřejná prostranství se nepojmenovávají podle jmen žijících osobností veřejného života.

Obce – s výraznou národnostní menšinou

V obci obývané příslušníky národnostních menšin se název obce, jejích částí, ulic a jiných veřejných prostranství a označení budov státních orgánů a územních samosprávných celků uvádějí též v jazyce národnostní menšiny, jestliže se podle posledního sčítání lidu hlásilo k této národnosti alespoň 10 % občanů obce a jestliže o to požádalo peticí nejméně 40 % zletilých občanů obce hlásících se k této národnostní menšině.

nově podle zákona 234/2006 Sb.: ... pokud o to požádají zástupci příslušné národnostní menšiny prostřednictvím výboru pro národnostní menšiny a pokud ten svým usnesením návrh doporučí.

Obce v národnostně smíšených územích

Tab. 1: Národnostní struktura obcí Těšínska (data SLDB, 2001)

Obec	Obyvatelstvo obce celkem	Obyvatelstvo polské národnosti	
		celkem	podíl (v %)
Karviná	65 141	5 250	8,1
Český Těšín	26 429	4 257	16,1
Třinec	38 953	6 892	17,7
Vendryně	3 842	1 353	35,2
Jablunkov	5 934	1 228	20,7
Bystřice	4 991	1 481	29,7
Hrádek	1 756	751	42,8

§ 42: Obec, která má alespoň 5 000 obyvatel, dá přezkoumat auditorem hospodaření obce za uplynulý rok.

Obec, která má méně než 5 000 obyvatel, dá přezkoumat hospodaření obce za uplynulý kalendářní rok KÚ nebo auditorem. Hospodaření obce přezkoumává KÚ v přenesené působnosti.

§ 49: Obce mají právo být členy svazku obcí za účelem ochrany a prosazování svých společných zájmů. Svazek obcí je právnickou osobou.

§ 64: Jako pověřený obecní úřad je pro účel výkonu přenesené působnosti označován obecní úřad, který vedle přenesené působnosti vykonává v rozsahu jemu svěřeném zvláštními zákony přenesenou působnost ve správním obvodu určeném prováděcím právním předpisem.

Obce s pověřeným obecním úřadem stanoví zvláštní zákon (zákon č. 314/2002 Sb.)

Obec a vojenský újezd

Vojenský újezd (VÚ) je vymezená část území státu určená k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil dle zákona č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany ČR, část šestá, § 30, odst. 1.

- VÚ tvoří územní správní jednotku.
- Újezdní úřad VÚ - přednosta újezdního úřadu (voják z povolání)



- <http://www.vojujezd-hradiste.cz>
- <http://www.vojujezd-libava.cz>
- <http://www.vojujezd-brezina.cz>
- <http://www.vojujezd-brdy.cz>
- <http://www.vojujezd-boletice.cz>

Po roce 1989 zrušeny:

- VÚ Mladá (1950 – 1991)
- VÚ Ralsko (1950 – 1991)
- VÚ Dobrá Voda (1952 – 1991)

Dříve existovaly ještě VÚ Prameny (1950 – 1954) na Sokolovsku a VÚ Panenská (1952 – 1957) na severu Čech.

Zákon o krajích (krajské zřízení)

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)



§ 1: Kraj je územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu.

- Kraj je veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem podle vlastního rozpočtu. Kraj vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.
- Kraj je samostatně spravován zastupitelstvem kraje, dalšími orgány kraje jsou rada kraje, hejtmán kraje a krajský úřad. Orgánem kraje je též zvláštní orgán kraje zřízený podle zákona.

§ 2: Kraj spravuje své záležitosti samostatně. Rozsah samostatné působnosti může být omezen zákonem.

- Státní správu, jejíž výkon byl zákonem svěřen orgánům kraje, vykonávají orgány kraje jako svou přenesenou působnost. Kraj je při výkonu státní správy správním obvodem. Kraj je povinen zabezpečit výkon přenesené působnosti.

§ 5: Kraj může mít znak a prapor (na žádost kraje rozhoduje předseda PS)



§ 14: Kraj může pro výkon samostatné působnosti zakládat a zřizovat právnické osoby a organizační složky kraje, pokud zákon nestanoví jinak.

- Při výkonu samostatné působnosti kraj spolupracuje s obcemi; **nesmí** přitom zasahovat do jejich samostatné působnosti. Proti takovému zásahu může obec podat žalobu podle zvláštního zákona
- Kraje jsou **povinny**, pokud je to možné, projednat s obcemi opatření dotýkající se jejich působnosti.

§ 15: Kraj je oprávněn vyjadřovat se k návrhům státních orgánů, které se dotýkají působnosti kraje. Státní orgány jsou povinny, pokud je to možné, předem projednat s krajem opatření dotýkající se působnosti kraje.

§ 29: Kraj obdrží ze státního rozpočtu příspěvek na výkon přenesené působnosti. Výši příspěvku stanoví MF.

§ 31: Zastupitelstvo kraje se skládá z členů zastupitelstva. Počet členů zastupitelstva v kraji je dán počtem obyvatel kraje:

do 600 000 obyvatel	45 členů
nad 600 000 do 900 000 obyvatel	55 členů
nad 900 000 obyvatel	65 členů

§ 57: Rada kraje je výkonným orgánem kraje v oblasti samostatné působnosti. Při výkonu své působnosti odpovídá zastupitelstvu. Rada může rozhodovat ve věcech přenesené působnosti, jen stanoví-li tak zákon.

- Radu tvoří hejtman, náměstci hejtmána a další členové rady, kteří jsou voleni z členů zastupitelstva.
- Počet členů rady je v krajích:

do 600 000 obyvatel	9 členů
nad 600 000 obyvatel	11 členů

§ 35: Zastupitelstvo kraje rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti. Ve věcech přenesené působnosti zastupitelstvo rozhoduje, jen stanoví-li tak zákon.

Zastupitelstvu kraje je vyhrazeno:

- předkládat návrhy zákonů PS,
- předkládat návrhy Ústavnímu soudu na zrušení právních předpisů, má-li za to, že jsou v rozporu se zákonem,
- vydávat obecně závazné vyhlášky kraje,
- koordinovat rozvoj územního obvodu (formou koncepčních a rozvojových dokumentů).